

PHU - TRUONG TIENG - DAN

MUO LUC VA CAN DAM CUA MOT NHA VAN HAO

(Đặt sử Lương-Khai-Siêu tiên sinh trong khoảng
Hộ-quốc-quân đánh đồ Viên-thế-Khai)

(Tiếp theo Phụ-trương số 811)

Một đoạn lịch-sử của Thái-Tùng-Ba

«Nói đến cuộc đánh đồ Hồng
hiếu lễ chế, có một ngọn tay
là nhắc đến vị anh hùng chủ-
động Thái-Tùng-Ba (Thái-ngạc).
Sự nghiệp Thái-công đồng-bào
ta đã nhiều người biết thừa.
không cần kể nhiều, ta xin kể
chỗ giao tình trong 2 người
Thái với ta :

Lúc ta mới 24 tuổi (1897)
Quang-tự đình-dậu). Học tại
Tào-vụ-học-dương Hồ-nam.
Thái-công lúc ấy mới 16 tuổi,
là một cậu bé nết trong 40
học trò. Chúng ta ở học chung
độ nửa năm, rồi thành một
nhàa cách chung. Đến năm
thứ 2, gặp cuộc Mậu-tuất chinh
biến, ta chạy sang Nhật-bản.
Thái cũng bạn đồng học 10
người, trải biết bao chông gai
cay đắng, sau mới thoát sang
Nhật bản tìm ta. Sau ta hỏi ra
mới biết lúc Thái ở Trường-sa
sang Thương-hải, trong túi chỉ
có 200 đồng tiền chính. Vậy mà
lặng lẽ sang đến Nhật-bản!

Tìm gặp ta, ta cùng người
bạn trước cùng học tại Thời-
vụ-học-dương là Đường-tai-
Tương tiên sanh, mới cùng 10
anh em chung thuê một gian
phòng ở với nhau. Chúng ta
lại cùng nhau kết một bạn
học chung.

Độ trên một năm, lúc bấy
giờ chúng ta ngày nào cũng xoa
tay vỗ gối hăm hờ muốn làm
việc cách mạng. Đường tiên
sanh mới mang cả mấy cậu về
nước, tru tình công cuộc thực
hành. Thương hai thay! Mấy
anh vẫn như thế, trăn trăn tay
không, mà ra đường trường với
gươm súng, tại gì tranh khôi
thất bại. Bao nhiêu học sanh
theo Đường chết hơn phần nửa.

May cho Thái-Tùng-Ba lúc ấy
mang thơ Đường sang Hồ-nam
nên không chết vì nạn Hán-khẩu.
Lại còn một cậu hiện nay làm
tay trong yếu trong giáo giới là
Phan Nguyên-Liên, cũng là một
người sống sót trong cuộc ấy.

Thái-Tùng-Ba trong cuộc cách-mạng Dân-Quốc và thời Hồng-Hiện

Thái nguyên tên là Cẩn-dân,
sau khi thoát khỏi nạn về cuộc
thất bại của Đường tại Thương,
đổi tên là Thái Ngạc, gieo mình
vào trường học lục-quân. Sau
tốt nghiệp nhập vào quân đội
Vân nam, cuộc đánh Mãn-
thoàn năm Tân-hợi (1811). Vân-
nam độc lập, Thái làm đốc
tỉnh 2 năm.

Đến năm Dân-quốc thứ 3,
Thái từ chức Đốc-đốc trở về
Bắc-kinh. Thái từ chức không
phải vì ai bức xúc, nhân dân
Vân-nam đến nguyện lưu, mà
chính-phủ cũng không muốn
cho Thái từ. Song Thái đã định
g-ghỉ trước, là có 3 cơ :

1) Là lo cho bạn quân nhân
phiệt cầm chánh quyền, chia
bớt ruộng đất sau này, định kiểu
chánh thời không tốt ấy, mà
tự lấy mình làm gương.

2) Là đối ngoại có cái hoài
bảo riêng, định huấn luyện một
lớp quân đội mới để đối phó
ngoại địch.

3) Vì ở Vân-nam 2 năm rất
kho nhọc, trong mình suy
nhuộm, cần nghỉ một độ để
dưỡng sức. Thái công trước
sau có gởi cho ta 10 cái thơ
thương lượng việc từ chức ấy.

Lúc đó Thái công cùng ta lại
ở chung tại Bắc-kinh một năm.
Lúc ấy chúng ta có mối si
tương rất ngu dại viễn vông, là
định đặc Viên-thế-Khai lên con
đường chính-trị chân chánh,
kiến thiết cho nước nhà những
công nghiệp to tát, (tức là hiệp
lực với chánh phủ Viên). Ta
cùng người bạn thân nữa là
Thang-Dục-Đỗ tiên sanh -
Người này chết trong việc hộ
quốc - chuyên nghiên cứu
vấn đề tài chánh; còn Thái-
công thì chuyên nghiên cứu
vấn đề quân sự. Cũng nhờ cuộc
sanh hoạt trong sự học vấn, mà
chất chứa những điều kinh
nghiệm trong trường thực học.
càng có lý thú hơn lúc học nói
suông.

Để chế bắt đầu thực hiện

Cuối năm Dân-quốc thứ 3,
cách cử động của Viên một
ngay một khác, chúng ta đã
nghĩ đến sự cần phải ly dị họ
Viên, không thể chơi với bác
gian hùng này được. Ta phải dời
nhà sang Thiên-tân, rồi về
Quảng đông là quê nhà, phụng
dưỡng cha già, qua mấy tháng
trong cảnh gia đình sinh hoạt.

Khoảng tháng 5 năm ấy, ta
lại trở ra, vừa đến Nam-kinh,
gặp Phùng-Hoa-Phủ quân-quân
tỉnh Giang-tô, Phùng bảo ta
rằng :

Nghe để chế đã khởi hiện
ấy, chúng ta cần phải ra sức
tranh đấu thế nào chứ ?

Rồi Phùng đặc ta cùng sang
Bắc-kinh yết Viên-thế-Khai,
định lấy lòng ngay thực trung
cáo cùng Viên. Để đầu những
lời chung ta sẵn sẵn đề nói
với Viên, thì Viên đã hiểu rõ
và nói trước chúng ta một cách
cao thượng thiết rành rẽ hơn,
(gian hùng nào có phải tay vụng
sòng chính vì thủ đoạn gian
hùng ấy mà thành hống cá dôi,
để trơ cưỡi về sau !)

Chúng ta lại lăm Viên, nhận
Viên không có cái dã tâm « làm
Hoàng-đế » Phùng về Nam-
kinh làm quan, ta về Thiên-tân
đọc sách.

Sau đó độ hơn 2 tháng, hội
Trù-an phát khởi, làm nao động
cả toàn quốc !

(Hội Trù-an giao bọn chưa
tay của Viên để tướng tuyển bổ

Tấn thâm kịch tự sát chùm gồm ghê ở Thượng-hải

Một nhà 6 người, ở trên tháp đến 6 tầng
nhảy xuống và một nhà 8 người cũng
thao độc chết !

Thượng hải ngày 5-6-35 (tức 5-5 ta,
tại thế giới Du-nghe-trường về tới
giới Pháp, phát sanh một thảm kịch
một nhà 6 người ở trên tháp đến
nhảy xuống mà chết.

Hồi đó độ 11 giờ đêm, nơi trường
ấy người ta qua lại đông đảo trước
thấy một người ở trên tháp đến nhảy
xuống, người ấy đàn bà, tuổi trên
50. Người ta đương xúm lại la ó, thì
tiếp 3 người cũng ở trên tháp xuống,
1 người đàn bà độ 30 tuổi, và 1 đàn
trai độ trên dưới 10 tuổi. Rồi lại 2
người nhảy theo nữa, một người
đàn ông độ 30 tuổi, và 1 đàn trai độ
14 tuổi.

Thế là cả 6 người cùng tự sát
bằng cách nhảy góm ghê ấy.

Trong 6 người người ấy, 5 người
kia đều chết tươi, duy đàn trai 14
tuổi còn thở, song đem vào nhà
thương rồi cũng chết liền.

Ấn tự sát thế thảm này, chưa rõ
nguyên nhân vì sao, người ta đoán
rằng người đàn bà già là mẹ, 2
người độ 30 tuổi kia là vợ chồng,
còn 3 đàn nhỏ ấy chắc là con em
nhà ấy.

Nét trong mình người đàn ông 30
tuổi có bức thư luyệt mạng, nhà
dương cuộc chưa thấy bố. Song
ai cũng đoán rằng thảm kịch gia
đình này tất là do vấn đề kinh tế
khủng hủ gây ra.

Cách đó vài bữa, lại có tấn thảm
kịch nhà Trương-nguyệt-Kim 8
người đều sống thao độc tự tử nữa.
Đời này làm cái chết thật thương
tâm !

CHUYÊN ĐỀ CỦA CHƯƠNG-MẠI

Một cái lệnh cấm rất ngặt

Năm trên nhờ nhà một độ có tờ
báo nói chuyện « lấy chay đi của »
ở xứ vân minh, cái đó vì đã cả
nên cả người chán mà nói chuyện
« lấy chay chờ », từ mới học đòi
lấy hóa như xứ Cổ-Việt ta mà lấy
chay đi của thì còn lấy gì phở với
đời là mình học vắn minh.

Gần đây ở nước láng giềng, tay
độc tài Tưởng-giới-Thạch mới hạ
một cái lệnh cấm, cũng tự tự như
chuyện « lấy chay đi của » nói trên,
mà còn ngặt hơn là :

Cấm các cơ quan không được
phân sớt phở trường, từ văn
chương trên mặt giấy.

Sở dĩ có lệnh cấm này là vì gần đây
các cơ quan hành chánh và quân
chánh ở các tỉnh, thường có thư
« công tác báo cáo », nhất là văn
khẩu cuối năm hay là nhíp
cử mới ban giao, thì có một thứ
tờ báo cáo kể những công tích
của mình trình báo với cơ quan
chủ quản, lại in ra cả rặng cả vụn
bản làm đồ tuyên truyền, đã thành
thói quen, thành có làm kẻ mượn
đồ để phở trường phần sớt, chuyên
làm cán chương trên mặt giấy mà
không có chút sự thực gì.

Vì vậy nên có lệnh : các cơ quan
làm bản báo cáo, chỉ trình lên cơ
quan thượng cấp một bản và để một
bản lại lưu trữ. Lưu việc các
phần là nghĩa vụ phải làm, có
gì la đáng kể, nên không được
làm lại báo cáo tuyên truyền như
trước nữa. Ai có công trạng đặc

chủ nghĩa để chế, đại ý nói tình
thế nước Tàu chỉ thích với
chánh thể quân chủ lập hiến,
không thích chánh thể cộng
hóa v. v. ấy là bước đầu Viên
định bước lên ngai vàng).

S. B. T. thuật
(Còn nữa)

HIỆN TRẠNG DÂN QUÊ

Vừa rồi tôi có về quê mấy bữa,

gặp giữa vụ thuế, cảnh tượng
quê mùa cực khổ được in vào
não nhiều đến « tội nghiệp ».

Những chuyện được nghe
thấy, xin kể ra dưới đây, để
những kẻ lâu xa cửa lớn, lên
xe xuống ngựa, rõ thấu cảnh
cùng khôn là sao.

Lo thuế

Nói đến chuyện lo thuế của
dân miền người tôi, (Quảng Nam)
không bút mực nào tả được :
kể ban đó đóng, kể ban này,
ban này, một may hết sức, ngày
đem chỉ sợ cái gông và cùm,
lao lư không ngớt.

Thuế đã đến kỳ mà còn thiếu
nhiều quá. Bữa tôi về quê (25
Juin) đã có giấy thúc thuế.
Có người kia kể : một bữa họ
có thấy Chánh tổng tới nhà
người lý trưởng trong làng
(làng H. A.) thấy để thúc thuế ;
người lý trưởng thở dài trả lời :
« Quyền Bộ đó, cái trận đấy, nếu
thấy lấy đem nộp quan được
càng hay, chứ tôi chịu phép.
Thấy nghĩ, dân kiệt quá, làm
sao ! ». Thấy chánh ngơ ngáo về.

Dau gần hết cả phải

Nhân qua nhà người bạn chơi,
được tin quan Tư ở Fafoo về
kham bệnh cho thuốc ; chú
trưởng và chú phòng vào xin
giấy mực nơi người bạn để
khai sổ người đau ; thấy chỉ
một xóm con con đã 80 người

sắc đủ làm gương cho các địa
phương tham khảo, thì bản báo
cáo ấy trình thuộc cấp cơ quan
chủn cho mới được in phát ra.
Đấy cái lệnh cấm ngặt chưa !
nếu ở xứ ta thì càng ngặt hơn :

Thường ta thấy tư bộ, tỉnh, cho
đến phủ, huyện, mỗi một lần thay
đổi một thì quan cũ có bài kê
công trạng trong lúc đã qua, quan
mới tuyên bố công việc mình sẽ
làm, các báo đăng lan rầm lên. Cho
lên quan Nghị, khi ra ứng cử thì
có bài bày tỏ chương trình công lợi
công ích, trang cử rồi có bài tường
thuyết công việc đã làm trong mấy
kỳ hội đồng, cũng những tờ yêu cầu
vì nước vì dân, xấp neo xấp ấy
trông vào chỗ chỗ như rừng rậm.
Như vậy mà còn có lệnh cấm
như Tưởng đã thi hành ở Tàu thì
lấy gì mà phở với công chúng là
học vắn minh chứ.

Mà ngặt đến các nhà báo thiếu
bất nữa : nhà báo mà được những
tờ tuyên cáo ấy, đáng lên trường
này trường nọ, chỉ thêm một vài
lời tán hảo ở đầu bài, có phải là
khắc không ? cảm thì nhà báo cũng
nhọc nhai !

Tuy vậy, họ Tưởng cấm các cơ
quan dưới không được phở trường
trên mặt giấy những điều không có
sự thực, mà chính cơ quan lớn cao
mà Tưởng đứng đầu đó lại không
thấy cấm.

Một cơ quan tôi vào năm cả
chánh quyền và quân quyền trong
tay, Nhật chiếm Mãn châu, Tưởng
làm thính, Nhật làm rúng cả
Thượng hải, Ngô túng, Tưởng cũng
làm thính ; rồi Nhật lập thành
nước Mãn châu, hoanh hành cả
miền Hoá bắc, Tưởng cũng làm
thính luôn nổi ! Vậy mà nay nói :
Trường kỳ để kháng, mai huấn
lệnh quân dân, một bài chuyện
lên tinh hoạt vận động... như thế
không phải văn chương trên mặt
giấy là gì ? sao lại cấm các cơ
quan khác ? Gông nhà họ Tưởng
cũng quên rồi sau đi mình thì phải.

Chuông-Mại

VIỆC TRONG NƯỚC

Lý củ ăn, lý mới bắt

THANH-HÓA. - Là-quang-Chiêu, lý
trưởng làng Trường cai (Thạch thành)
tham lam tính sự, đã bị dân kiện nhiều
lần, như học phí năm 1934 y thu luôn với
thuế là 57500. Đến lúc lương cáo giáo sư đòi
lại, theo ngân sách hàng tỉnh, còn thừa
được 8514, y tiêu mất. Dân đã kiện tại huyện,
quan gậy y phải trả cho dân và cho y từ
định, thế mà y cứ khất. Năm nay lý trưởng
mới đã thu đủ cả sưu thuế và học phí nộp
tại huyện, chỉ còn thiếu số tiền 8514 ở lý
Chiêu, quan lại bắt lý trưởng mới phải bồi.
« Quan ăn dưng bít cho phôi sàng », lý mới
chịu bồi oan !

Kẻ trộm trời người nhà lấy của
Đêm hôm 3-7-35, khi 1 giờ đêm, quân gian
vào nhà tên Dương-vào Quai, ở làng Ma-
thôn, tổng Ngạc xã, phủ Hà trung, lên mái
nhà để ngó cái rui rồi, lên xuống nhà trời
người nhà để hàng lấy của. May người vợ
tho mò lên ra cửa sau ho hoàn lên, lý định
liền nổi trống liên thanh, nổ súng pho đến
cứu, thời quân gian đã thoát chạy, và
đánh một tên quân pho bị thương. Lý định
liền đi báo quan. Quan phải lĩnh tới nơi
thời quân gian đã đi xa. Sáng ngày thấy
phái viên về làng Yên phủ khám mấy tên
sinh nghi, đến không có gì khám, rồi về
khám tại xã làng Na thôn, có tên T. có
dấu vết ở đầu và lưng, nên đã gởi về nhà
Hà-Trung để xét.

Đàn một dân đã đến tai nhà pháp luật

NGHỆ-AN. - Lang Pháo hỏa, tổng
Đô lương, phủ An sơn, ở về địa phận
sơn lâm, xa phủ huyện, nên bọn nào
cường hiếp đến thì sợ. Dân chịu không
nổi, nên đã kéo nhau vào đờn xuống kiện
tại phủ, không xong, nên đã đưa đơn đến
tòa kiện mấy việc :

1) Phò thu thuế dân.
2) Thu tiền nghĩa thương.
3) Chiếm ăn công điền công thổ.
Ba khoản trên, về khoản tiền nghĩa
thương vốn có 2200 quan, mà bọn nào
cường hiếp một, đã ăn mất không tính.
Còn khoản phò thu thì mỗi năm thu thuế
4.5 hào.
Hiện nay dân số làng Pháo hỏa là 302
người tức có 272 người đờn và phò
kiện, có 17 người, về phò bắt cưỡng, và
mấy người đờn trạng lập. Tính toán
cho phò xét. Sáng hôm mồng 4 tháng tư ta
thi quan phủ về làng ra, song chưa chưa
xong.

Về phò bắt cưỡng cơ cũn phủ Hà-bá-
Yên ta một tay lớn cái diên toa có tiếng,
vận động đủ cách để dọa dân thời kiện,
song dân đờn quá nên kêu mãi.

Đã nguyện

Dân chịu sớ nổi ?

HÀ-TĨNH. - Làng Xuân viên, huyện
Nghị xuân, năm nay trước khởi tháng giêng,
mười nhà tại con ma đói đã đầy và bắt
tám, chín. Vụ thuế bắt đầu thuế từ tháng
hai, vì tình cảnh ngặt nghèo, có người
không nộp thuế, như桂良-Hương đã
mưng sớ tại đây con nghị tại lý từ (hôm
28-6-35). Còn năm ngoái, vì không nộp nộp
thuế, lý từ có đến 3 người. Dân không
vậy mà làng có quan hương của gởi tiền
làm đền, có 650 người 653 mới bắt chế !

S. H.

Còn phụ tiền lý phò nữa sao ?
Vụ thuế năm nay, phò Nghị xuân, quan
Huyện có thu học phí mỗi trăm đồng
học là 650, nói làm tiền phụ phí đi sớ.
Phụ này phụ khác, dân chịu sớ kham !

Nh. D.

Lại chuyện « đánh s »

Trần-Cung, mới làm chánh tổng Đan hải
(Nghị Xuân), hôm trước hiên nhận học
thuế, còn thu hơn 300\$, nhưng chưa đến
ngày sớ, đường lo chạy, thì quan huyện
phải lĩnh về bắt chính Cung và Đinh-
vào-Vân (lý trưởng làng Đan hải), chờ
đánh tân lý và giam cả 2.

Thiếu thuế thì làm ăn, thì tịch bồi, chế
đánh tăng lý mà trở được sao !

Tân khố

Trường bắt kéo dài mãi !

QUẢNG-NAM. - Về phủ Điện Bàn, có
trường bắt Thanh-mỹ là bắt ràng, đến nào
càng thu được học chạy; nói lý thì lý, về
ai, chế trộm cắp thừa đó không rõ. Độ
tháng tư, bọn bắt mỗi một mớ đồ khác. Về
rồi, mồng 5 tháng 5 ta, họ trộm lên vào
nhà và lý, rồi bị bọn bắt thộp cổ thì ra
tên thiếu lý tên giữ cửa trường.
Hiện tại lý đã bị giải phủ, làm ăn 1 năm,
nguyên nó trước đã can ăn.
Trường bắt là nơi lý hợp bọn gian đạo,
quan trên nên bắt đi.

Giảng hồ khố

(Xem tiếp trang sau)

